

ljepote u kršćanstvu podsjećajući nas kako je formiranje kršćanskog bogoslužja išlo usporedo s formiranjem umjetnosti, što jasno govori o životnoj sponi između umjetničkog izražavanja i liturgijskog slavljenja. U želji da se nadoknadi zaborav imaginacije u suvremenim teološkim razmišljanjima, također se ukazuje na višestruku ulogu i funkciju imaginacije u pristupu stvarnosti, ističe njezina dinamička narav te međusobna upućenost vjere i imaginacije u nekim konkretnim područjima kršćanskog promišljanja, življenja, slavljenja i djelovanja: Svetom pismu, duhovnosti, liturgiji i etici.

Posebna se vrijednost ovog Zbornika može pronaći i u njegovoj dijaloškoj naravi jer u njemu doneseni tekstovi govore o susretu i dijalogu vjere, kulture i umjetnosti. Činjenica da je ovaj dijalog tijekom povijesti oscilirao, pokazuje da je potrebna neprestana briga i pažnja oko njegova održavanja: povijest nam pokazuje da je to uvijek imalo dobre posljedice i za vjeru i za umjetnost odnosno kulturu. Dijalog s umjetnošću ima i veliko značenje za kontekstualizaciju i inkulturaciju kršćanske poruke jer se preko umjetnosti omogućava utjelovljenje evanđelja u kulturi svojega vremena.

Vili Radman

Joshua STAMPER, *Aspire to lead* (Alexandria: EduMatch Publishing, 2021.), 159 str.

Knjiga Joshue Stampera izvorno je izašla na engleskom jeziku i još nije prevedena na hrvatski niti na koji njemu srodan jezik. *Aspire to lead*, što bi u slobodnom prijevodu ovog naslova značilo *Težiti liderstvu (vodstvu)*, pokušava dati alate kako postati lider u odgoju i obrazovanju. Autor je posljednjih osam godina imao priliku raditi kao pomoćnik ravnatelja srednje škole u školskom okrugu sjevernog Teksasa, gdje je služio u četiri kampusa i u dva školska okruga. Prije nego što je ušao u administraciju, šest je godina bio predavač umjetnosti u učionici i sportski trener radeći s učenicima od šestog do osmog razreda. U ovoj knjizi pokazuje strast i želju za promjenom modela obrazovanja, pomicanjem granica tradicionalnog učenja i istraživanjem novih kreativnih ideja.

Na početku knjige autor prepričava svoj osobni put kroz negativno iskustvo s tradicionalnim obrazovanjem. Opisuje osjećaj nepripadnosti i beskorisnosti u sustavu koji mu nikako ne odgovara ne uviđajući relevantnost obrazovnog sadržaja; osjeća se omalovaženo i bez nadahnuća za radnu etiku. Međutim, ključni trenutak dogodio se tijekom završne godine srednje škole kada je školski savjetnik

posumnjao u njegov potencijal da se upiše na fakultet. Ta izjava izazvala je snažnu odlučnost u njemu da dokaže kako je negativna percepcija njegovih kvaliteta pogrešna i to ga je motiviralo da pokaže svoju sposobnost učenja i želju da pohađa fakultet po vlastitom izboru. Naposljetku se njegov trud isplatio i upisao se na fakultet, iako zahvaljujući uloženoj žalbi na inicijalnu odbijenicu: razgovarao je s komisijom i rekao da je svjestan nezadovoljavajućih ocjena i neispunjenih uvjeta, ali da se za fakultet zainteresirao tek nakon posjeta fakultetu uživo u sklopu školskog izleta te da je tada za popravljavanje prosjeka bilo kasno. Odlučili su mu dati priliku.

Na koncu završava fakultet, diplomira umjetnost i počinje raditi kao grafički dizajner za lokalnog digitalnog fotografa u Minnesoti, no zbog ekonomske nestabilnosti ostaje bez posla i posvećuje se učiteljskoj karijeri. Dobiva licenciju za poučavanje i postaje nastavnik likovne kulture odlučan u namjeri da postane nastavnik kakva je on želio imati.

Stamper u svojoj knjizi stavlja naglasak na vlastito negativno iskustvo s obrazovanjem, borbu za motivaciju i uspjeh te konačnu transformaciju u predanog učitelja. Također ističe važnost mentorske podrške i ohrabrenja u savladavanju izazova i pronalasku vlastite strasti.

Knjiga, nadalje, govori o autorovu iskustvu nastavnika

i lidera ističući tipične izazove i sumnje u sebe te pogrešnu predodžbu o tome što znači biti vođa. Autor ističe da je svaki nastavnik lider, bez obzira na zvanja i postignuća, i potiče čitatelja da se svaki dan pojavi na poslu kako bi služio učenicima, kolegama i zajednici jer je to ono što definira pravo vodstvo. Dijeli zatim osobne priče o vlastitim sumnjama i pogreškama, u nadi da će pružiti nadu i ohrabrenje drugim liderima i dotiče se važnosti shvaćanja da se ne pokušava biti heroj i sve raditi sam, nego da se radije prepozna kolektivni napor potreban za postizanje promjena u obrazovanju.

Nakon trogodišnjeg iskustva poučavanja, autor postaje srednjoškolski trener nogometa, atletike i košarke. Ta uloga omogućuje mu uspostavljanje dublje veze s učenicima, roditeljima i osobljem te on proširuje vlastite vidike na cijeli kampus. Na sugestiju zamjenika ravnatelja počinje razmišljati o administraciji te se upisuje na Master studij obrazovne administracije. Njegovo aktivno uključivanje izvan učionice, kao što je mentorstvo studentima i sudjelovanje u raznim aktivnostima kampusa, privuklo je pozornost pomoćnika ravnatelja, koji ga je, zbog njegova utjecaja i predanosti, vidio kao potencijalnog voditelja kampusa. Njegovi mentori odigrali su bitnu ulogu u podizanju njegova puta na višu razinu: pružili su mu

smjernice, perspektivu, suradnju, rješavanje problema, mudrost i jedinstvena iskustva vodstva.

Autor, zbog svojeg osobnog iskustva, naglašava važnost namjernog traženja i usavršavanja vlastitog identiteta lidera te sugerira da se taj identitet može oblikovati osobnim razvojem i samorazumijevanjem, umjesto da ih diktiraju isključivo vanjske okolnosti. Potiče lidere da izgrade vlastite temelje tako što će razumjeti sebe, postaviti svoju svrhu, biti dobronamjerni i voditi srcem. Naglašava potrebu da izbjegnu zamku pokušaja prilagođavanja tuđim očekivanjima i da se umjesto toga usredotoče na to da postanu vođe kakvi znaju da bi trebali biti. Također se vraća na svoje nepromišljene postupke u prošlosti i preispituje se. Konkretno je primjer slučaj kada se upletao u administrativne poslove koji nisu bili njegova odgovornost, prelazeći granice svoje uloge, zanemarujući nastavničke obaveze i stavljajući dodatno opterećenje na svoje kolege.

Stamper nadalje naglašava važnost temeljnih vrijednosti u vodstvu i donošenju odluka. Predlaže da se odvoji vrijeme za samorefleksiju kako bi se otkrile osobne vrijednosti i preporučuje korištenje resursa kao pomoć u tom procesu. Ističe važnost autentičnosti u promicanju vrijednosti praveći razliku između odnosa zasnovanog na suradnji

i mentaliteta usmjerenog na profit. Naglašava prepoznavanje jedinstvenih potreba učenika i prilagodbu disciplinskih pristupa u skladu s tim. Također govori o otkrivanju praksi pristupa traumi adekvatnom obukom i o primjeni relevantnih načina rješavanja neprihvatljiva ponašanja i izgradnji zdravih odnosa. Predlažu se proaktivne mjere, kao što su *krugovi odnosa* kako bi se stvorio siguran prostor za učenike, dok se *krugovi obnavljanja* preporučuju za rješavanje sukoba i obnovu odnosa. Ističe se važnost kolektivnih dogovora za uspostavu zajedničkih očekivanja među učenicima i nastavnicima. Općenito, naglašava važnost vrijednosti, samorefleksije i provedbe strategija koje u prvom redu pomažu i izgrađuju odnose s učenicima.

Autor također ističe važnost komunikacijskih strategija, posebice kada je riječ o učenicima koji su doživjeli traumu. Naglašava važnost korištenja tihog tona, održavanja odgovarajuće blizine učniku i izbjegavanja borbe za moć. Te strategije imaju za cilj stvoriti mirno i sigurno okruženje koje promiče povjerenje i pozitivne odnose. Općenito, autor ističe potrebu promjene u disciplinskim pristupima, usredotočujući se na razumijevanje i rješavanje temeljnih uzroka ponašanja učenika, uz istovremeno njegovanje zdravih odnosa i pružanje prilika za rast i učenje.

Knjiga donosi dva izbora u radu s mladim ljudima: tražiti empatiju ili stvarati pretpostavke na temelju percepcije. To je posebno ključno u ulogama vodstva kada se radi sa studentima i osobljem. Praksa zajedničkog traženja rješenja pomogla je autoru razviti empatiju u svojem profesionalnom i osobnom životu. Kad se netko otvori, to je ranjiv čin koji zahtijeva povjerenje. Odgovornost je prosvjetnih djelatnika postupati s tim povjerenjem pažljivo i ljubazno. Potrebno je stvoriti okružje empatije, suosjećanja i odgovornosti. Oslanjanje na ustajale ili tradicionalne prakse za emocionalne potrebe i potrebe učenika nije dovoljno. Loše ponašanje učenika često proizlazi iz boli, slomljenosti i potrebe za ljubavlju, sigurnošću i pažnjom. Bitno je obnoviti odnose, poučiti ih prikladnom ponašanju i oblikovati zdravu komunikaciju.

Sam autor, iskusiivši kao pomoćnik ravnatelja izgaranje i osjećaj zarobljenosti u poslu koji se ponavlja, potražio je inspiraciju putem društvenih medija, posebice *chatova* na *Twitteru*, koji su mu omogućili strukturirano vrijeme za razmišljanje i povezali ga sa zajednicom nastavnika. Otkrio je moć izgradnje mreže profesionalnog učenja, povezivanja s edukatorima na konferencijama i shvaćanja vrijednosti mentorstva i suradnje. Također potiče druge

da pronađu vlastite strastvene projekte i prihvate ciklus strasti, svrhe i inspiracije.

Nadalje se osvrće na zabludu da su kreativnost i umjetničke vještine urođeni talenti, a ne vještine koje se mogu razvijati. Povlači paralelu između crtanja ili sviranja klavira i kreativnosti, ističući važnost vježbanja i učenja.

Knjiga govori i o problemima predstavljanja novih ideja i potencijalu za osuđivanje i kritiku. Naglašava važnost stvaranja sigurnog okružja u kojem se svi osjećaju ugodno dijeleći svoje ideje te potiče vođe u odgoju i obrazovanju da se uključe u zajedničko razmišljanje.

U knjizi su navedena dva primjera kreativnog rješavanja problema u obrazovnom okružju. U prvom primjeru autor se bavi nedostatkom tehnološke integracije u učionicama. Predlaže program stručnog usavršavanja pod vodstvom nastavnika pod nazivom „Kreativni kutak“ kako bi se osnažili edukatori i poboljšalo korištenje tehnologije kod učenika. U drugom primjeru opisuje napore da uspostavi *Makerspace*¹ u svojoj školi. Susreće se s izazovima kao što su financiranje, prostor i zalihe, ali u konačnici stvara namjensko

¹ *Makerspace* je radni prostor za suradnju unutar škole, knjižnice ili zasebnog javnog/privatnog objekta za izradu, učenje, istraživanje i dijeljenje koji se koristi visokotehnološkim alatima.

područje za učenike da istražuju i stvaraju koristeći se tehnologijom i taktilnim materijalima.

Ističe se važnost suradnje i timskog rada u poticanju kreativnosti; autor predlaže traženje prijedloga, otvorenost za „lude ideje“ i davanje zasluga i vlasništva pojedincima koji doprinose kreativnim idejama. Uključivanjem drugih u kreativni proces i njihovim osnaživanjem da vode ili sudjeluju može se njegovati kultura kreativnosti, domišljatosti i vodstva. Stamper promiče ideju da je kreativnost vještina koja se može razviti i potiče odgojno-obrazovne voditelje da stvore okruženje koje potiče i podržava kreativno razmišljanje.

Na kreativnost se gleda kao na vrijedan oblik umjetnosti u liderstvu, što uključuje predviđanje mogućnosti izvan sadašnjosti i pronalaženje načina za prilagodbu postojećih ideja novim kontekstima. Dok prostor i vrijeme za kreativnost mogu biti ograničeni za lidere na početku karijere, postoje načini da se ona namjerno njeguje. Ambiciozni školski voditelji mogu stvoriti datoteku ideja za istraživanje u određeno vrijeme, što im omogućuje da razmotre inovativne koncepte bez osjećaja preopterećenosti. Važno je usredotočiti se na jednu ili dvije ideje koje će se odmah integrirati, a druge sačuvati za poslije. Formiranje „tima za inovacije“ može raspodijeliti teret kreativnosti i osnažiti druge da

doprinesu svojim idejama. Briga o vlastitoj dobrobiti ključna je jer potiče kreativnost i omogućuje učinkovito vodstvo.

Autor se prisjeća trenutka kada se kao pomoćnik ravnatelja osjećao shrvano, ali je utjehu pronašao u svjedočenju učenika koji je tražio utočište na drvetu. To iskustvo istaknulo je zajedničku potrebu za prostorom i razmišljanjem kako bi se riješili izazovi. Autor naglašava da vodstvo može biti teško i puno sumnje u sebe, ali misao Nelsona Mandele „Nikada ne gubim. Ili pobjeđujem, ili učim.“ pomogla mu je promijeniti perspektivu i vidjeti neuspjeh kao priliku za rast. On predstavlja model *ASPIRE*² kao okvir za usmjeravanje odluka vodstva i poboljšanje iskustava učenja. Taj model potiče vođe da poduzmu akciju, traže podršku, ustraju u neuspjesima, identificiraju prednosti i područja za poboljšanje, promišljaju o iskustvima i izvršavaju planove.

Autor poziva lidere da teže pozitivnom utjecaju na obrazovanje i da prihvate svoju ulogu nositelja promjena. Akcija pomaže da se izdrži i ostvare ciljevi unatoč neuspjehu. U tome itekako pomažu mentori, bez obzira na to koliko je dugo netko vođa. Pravi vođa koristi neuspjeh i pogreške kao iskustvo

---

² (*ASPIRE*) A: Activate – aktivirati ; S: Support – podržavati; P: Persevere – ustrajati; I: Identify – identificirati; R: Reflect – preispitivati , E: Execute – izvršiti

učenja, u kojem otkriva svoje snage, vrijednosti, strasti i uvjerenja i upotrebljava ih za prepoznavanje područja poboljšanja. Refleksija je jedna od najvažnijih prilika za učenje koje lideri posjeduju kako bi poboljšali svoje vještine i izradili akcijske planove. Priprema, vodstvo i identifikacija preduvjet su da se planovi provedu u djelo.

Joshua Stamper zaključuje da će korištenjem modela *ASPIRE* lideri moći unaprijediti svoje vještine vođenja, povezati se s inspirativnim ljudima i uzdignuti se kako bi ostvarili svoje ciljeve vođenja s konačnom svrhom kvalitetnijeg odgoja i obrazovanja novih naraštaja.

Vlatko Rosić